

Марія КАЧМАР (Львів)

**ЦЕРКОВНА МУЗИКА У НОТНІЙ КОЛЕКЦІЇ
ІГОРЯ СОНЕВИЦЬКОГО
В ІНСТИТУТІ ЛІТУРГІЙНИХ НАУК УКУ**

Минуло майже шість років від дня смерти українського композитора і музикознавця Ігоря Соневицького, який свою творчу, наукову й педагогічну діяльність присвятив розвитку та поширенню української музики як на еміграції, так і в Україні. Окрім власної композиторської спадщини, він зібрав унікальну колекцію музичних творів, серед яких церковна музика посідає провідне місце.

Архів Ігоря Соневицького за заповітом композитора передала на збереження до Інституту літургійних наук УКУ його дружина — Наталя Палідвор-Соневицька на початку 2010 р. Разом із студентами Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка передані матеріали були систематизовані й упорядковані за певними типами. Згодом була опрацьована нотна колекція різних композиторів, і у вигляді алфавітного каталогу розміщена на сайті ІЛН. Духовні твори на різні склади хорів становлять основну частину колекції. Це твори і відомих українських композиторів, і малознаних, переважно української еміграції.

Ігор Соневицький (2 січня 1926 – 23 грудня 2006) — композитор, музикознавець, диригент, педагог. Навчався у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові, Віденській музичній академії та Високій державній музичній академії у Мюнхені. Ступінь доктора філософії отримав в Українському Вільному Університеті в Мюнхені (1961). Як професор музикології, викладав в Українському Католицькому Університеті в Римі (1971–1980), Українському Музичному Інституті в Америці (1952–1967), Академії Св. Юра в Нью-Йорку, а в роки незалежності — в консерваторіях Львова і Києва, а також вищих навчальних закладах Дрогобича, Івано-Франківська. Був президентом Українського Музичного Інституту Америки (1959–1961), членом УВАН у США, НТШ, членом Співки композиторів України. Диригентську діяльність розпочав в оркестрі Музичної академії в Мюнхені (1947–1950), згодом продовжив із хорами «Думка» і «Заграва» в Нью-Йорку, хором ім. Шевченка в Клівленді та ін.

В активній творчо-педагогічній і громадській діяльності композитора важливим було поширення і творення української церковної музики. Очевидно, що у родині, де батько був професором Львівської Духовної Семінарії, Українського Католицького Університету ім. Климента папи в Римі, ще змалку сформувався потяг до церковної музики. Серед його духовних творів вирізняються *Служба Божа*, *Псалми Давидові*, *Canti spirituali*, *Панахида-реквієм g-moll*, *Христос Воскрес*, а також солоспіви *Богородице Діво*, *Молитва* на слова Шевченка, обробка *Не плач, Рахиле*. Тому не дивно, що значну частину в колекції нот становить саме церковна музика: окремі частини різних богослужб, панахиди, молебні, колядки, оригінальні духовні твори, обробки, переклади творів для різних складів.

Нотну колекцію Ігоря Соневицького складають творчі автографи й рукописні копії, фото- і ксерокопії, друковані видання. На сторінках музичних творів є дарчі написи й присвяти, різні нотатки, печатки, вказівки на датування, адреси, виправлення і редакційні зауваги до творів, рукописні додатки, вкладені листівки й листи Соневицького та інших осіб. Наприклад: «Porfiry Drejd» (на титульній сторінці *Служби Божої*¹ О. Кошиця та ін. нотах), «переписав І. Заяць», «ред. Петрушевського і Харбінське» (у зошиті з переписами творів А. Веделя), автограф о. В. Жолкевича (на титульній сторінці *Божественної Літургії* і церковних пісень під нотами на два голоси, Торонто 1971), а також автографи Павла Маценка, Мирослава Скали-Старицького на багатьох творах. Основну частину колекції складають Літургії св. Йоана Златоустого — Дмитра Бортнянського, Миколи Леонтовича², о. Юрія Сластіона³, Григорія Китастого⁴, Олександра Кошиця, Зеновія Лавришина⁵, Кирила Стеценка⁶, Лесі Дичко⁷, а також фрагменти літургійних композицій різних авторів. Окремі збірники складають композиції на великі церковні празники — Різдво, Великдень, Вознесіння, Трійцю.

¹ *Служба Божа на підставі Ірмоля Львівського та Простопінія Підкарпатського й Угровського*. На мішаний хор. Нью Йорк 1938.

² *Літургія*. УАПЦ, Майнц – Кассель 1947.

³ Юрій Сластіон (*1903, Миргород) — український архітектор, живописець і композитор.

⁴ *Служба Божа*. Для 4-гол. хору. Г. Китасти (1907, м. Кобеляки – 1984, Сан-Дієго, США).

⁵ *Служба Божа*. На сопран, альт і бас. З. Лавришин (1943, Рудники, Галичина) — диригент, п'яніст, композитор.

⁶ *Служба Божа*. Партитура для 4-голосого хору; *Панахида*. УАПЦ, Київ – Вінніпег 1937; *Всеношна*: для 4-голосого хору. Київ 1927 та ін.

⁷ *Літургія №1*: Концертний варіант для меццо-сопрано та фортеп'яно. Київ 1995. Присвята І. Соневицькому.

У колекції є також церковні коляди з видань Андрія Гнатишина, Дениса Січинського, Кирила Стеценка та ін.⁸

Унікальною і найповнішою взагалі є збірка творів Артема Веделя, творчій спадщині якого Соневицький присвятив основну увагу і як музиколог опублікував про нього першу (й до сьогодні єдину!) монографію⁹. У фонді налічується 96 позицій, серед яких фотокопії, рукописні копії, ксерокопії з друківаних видань. Порівняно з іншими збірками Львова, зокрема, бібліотеки ЛНМА (5 позицій), ЛННБ (4 позиції), колекція Соневицького є найчисельнішою. Це твори для 3- і 4-голосого хорів, концерти (близько двадцяти), окремі частини з Літургії, Вечірні, Утрені, піснеспіви на Великдень, Різдво Христове. На копіях колекції згадані імена переписувачів рукописів: прот. Іван Заяць, Петрушевський, М. Скрипник; є нотатки, примітки: «переписано з вид. М. Гольтінсона», редакторські нотатки. Деякі твори, мабуть, помилково приписувалися Веделю, про що сповіщають нотатки Соневицького: «це не Ведель», «твори, які приписуються Веделю»; є також твори, переписані в різних тональностях. При зіставленні із каталогом Тетяни Гусарчук¹⁰ виявилось, що у нашому архіві є твори, позначені у авторки як «не віднайдені», зокрема: *Часи Пасхи, Радуйтеся, людіє, Непорочни, Боже, не помяни беззаконь наших, Ангел вопієше*. Цю колекцію опрацювала студентка ЛНМА Анна Шпилевська й 2010 р. написала курсову роботу.

У колекції є твори інших українських композиторів XVIII–XX ст. — Максима Березовського¹¹, Степана Дегтярьова¹², Миколи Лисенка¹³, Бориса Кудрика¹⁴, Ярослава Ярославенка¹⁵, Якова Яциневича¹⁶, Івана Синиці¹⁷;

⁸ А. Гнатишин. *Українські коляди*. Для міш. хору. Wien: Musikverlag Josef Dörr V J. D. 0815; Т. Купчинський. *Коляды*: изд. Г. Павлуся. Olyphant Pa, USA 1912; *Українські коляди / аранж. М. Г. Olekson*. На міш. хор. Альбом 1. USA; Д. Січинський. *Христос родився: Коляди / Уложив на фортеп'ян*. Накладом Руської книгарні. Вінніпег б. д.; К. Стеценко. *Українські колядки і щедрівки*. Фототипічний передрук оригінального вид. в цілості для [мішаних] і однорідних [хорів].

⁹ І. Соневицький. *Артемій Ведель і його музична спадщина*. Нью Йорк 1966.

¹⁰ *Артем Ведель*: Анотований покажчик творів / уклад. Т. В. Гусарчук. Київ 1997.

¹¹ М. Березовський. *Хоровые произведения*. Київ: Музична Україна 1989.

¹² *Хвалите имя Господне; Изми мя оть враг моихъ, Боже*; окремо: *Блаженни вси; Гряди, гряди (вінчання); Прокімен; Слава Тебе Боже; Да воскреснетъ Бог; Ангель вопієше* та ін.

¹³ *Пречистая Діво, Мати Руського краю; Молитва* на сл. О. Кониського (гимн *Боже великий, єдиний*).

¹⁴ *Панахида*, присв. пам'яті Анатолія Вахнянина; *Хвали душе моя; Чин Похорону; Хвалить діти Господа*, Пс. 12; мотет *Нас ради распятого*.

¹⁵ Я. Ярославенко. *Служба Божа (As-f)*, для чол. хору. Львів: Торбан №143 п., б. д.

¹⁶ *Ми таємно* (Херувимська) з Літургії e-moll; *Благослови* з Літургії; *Кант св. Юрїю*.

¹⁷ І. Синиця. *Літургійні та церковні піснеспіви*. Ніжин 2001.

твори еміграційних авторів: о. Григорія Павловського¹⁸, Павла Маценка¹⁹, Андрія Гнатишина²⁰, Володимира Балтаровича²¹, Остапа Бобикевича²², о. Івана Заяця²³, Омеляна Плешкевича²⁴, о. Зенона Злочовського²⁵, о. Івана Сембрата²⁶, Миколи Недзведського²⁷; також Джузеппе Сарті, Павла Чеснокова, Олександра Архангельського. Окрім того, в колекції є також *Обиход Києво-Печерської лаври*²⁸, збірка літургійних творів *Нотная библиотека Православного Християнина*²⁹, *Церковні пісні*³⁰.

Отож збірка творів церковної музики Ігоря Соневицького є унікальною. Більшість її творів — це автографи, рукописи та рідкісні видання маловідомих композиторів, що значно розширює наші уявлення про церковну музику Київської Церкви. Безумовно, вона слугуватиме матеріалом для подальшого вивчення історії української церковної музики. А її кращі зразки не тільки поповнять репертуар церковних хорів, але й можуть бути адресовані ширшому колу виконавців.

¹⁸ *Обробка Служби Божої для всенародного співу*. Г. Павловський (1884–1967) — співак, актор театру М. Садовського і Київської опери, член хору О. Кошиця, священник і церковний діяч УПЦ у США.

¹⁹ *Уклав Богослужбові співи: I. Вечірня*. Вид. Консисторії Української Греко-Православної Церкви у Канаді.

²⁰ *Богородиці на славу, Хорові твори; Христос Воскрес, Плотію уснув*. Для міш. хору і соло; уривки з *Літургії*.

²¹ *Отче наш*. В. Стон-Балтарович (1904, Золочів – 1968, Прага) — український співак (тенор), композитор.

²² *До стіп твоїх, Небесна Божа Мати, Гимн до Богородиці*. О. Бобикевич, псевдонім Орест Тирса (1889, с. Слобода – 1970, Мюнхен), п'яніст і композитор-аматор.

²³ *Піснопіння на Вознесення Господнє: для 4-голосого хору; Шлюб різних авторів; Співи на ранній і Літургії в св. Пасху; Співи на ранній і Літургії в св. Велику Суботу; Співи на Архієрейській Службі Божій; Співи на Вечірні в св. Велику суботу; Співи на Службі Божій звичайного напіву; Христос Воскрес*. І. Заяць (1895, Кременчук — 1963, США) — хоровий диригент, композитор, священник.

²⁴ *Уклав Дві Служби Божі на міш. хор*. О. Плешкевич (1897–1960) — диригент хорів «Бандурист», Архикатедрального хору св. Юра, «Сурма» в Німеччині і Чикаго (про нього див.: Петро Баб'як. Листи Михайла Гайворонського до Василя Витвицького // *Записки НТШ*, т. 232: *Праці Музикознавчої комісії*. Львів 1996, с. 338).

²⁵ З. Злочовський. *Віймки з творів і статті*. Філядельфія 1991.

²⁶ *Вічна пам'ять; Завдяки Тобі, богородичен гласу 2 у вівторок, утренья; Многая літа; Богородице Діво* (кілька варіантів); *Христос воскрес* (кілька варіантів). І. Сембрат (*1943, США).

²⁷ *Скорбна мати на сл. П. Тичини*. М. Недзведський (1891 Чорнобиль – 1977 США) — композитор, музиколог і педагог, учень Р. Глієра і Б. Лятошицького.

²⁸ *Нотный обиходъ Киево-Печерскія Успенскія Лавры*, част. 1: *Всенощное бдение*. Київ 1910. 247 с.

²⁹ *Нотная библиотека Православного Християнина*. По благословенію Преосвященного Іоанна Єпископа Рижскаго / ред.-изд. прот. Николай Віглайц.

³⁰ *Церковні пісні* / зладив І. Г., вид. 5. Жовква: Печатня оо. Василіян 1926.